

Kohalike teede hoiu korraldus

Kas omavalitsused on korraldanud kohalike teede hoidu õigusaktide nõudeid järgides ning riik täitnud selles valdkonnas endale võetud ülesanded?

15.november 2010

*Airi Mikli, peakontrolör
Kohaliku omavalitsuse auditi osakond*

Kohalikest teedest arvudes

- **Kohalikke teid on palju!** 2009.a lõpus oli kohalike teid (vallateed, linnatänavad, avalikku kasutusse võetud erateed) **23 200 km**, riigimaanteed aga **16 500 km**. Põhiline liiklus toimub siiski riigimaanteedel. Auditi käigus saadud subjektiivsetel hinnangutel on vahetegur 70:30 riigi teede kasuks.
- **Kohalik tee on enamasti kruusakattega!** Kui riigimaanteedest on kõvakattega **62%**, siis kohalikest teedest vaid **19%**.
- **Teehoiule kulub märkimisväärselt KOVide eelarveraha!** 2008.a kulutasid KOVid teehoiule **ca 1,9 mld kr**, 2009. a **ca 1,2 mld kr**. Teehoiukulude osakaal kuludest kokku oli samal ajal vastavalt **8%** ja **6%**. Teehoiukuludest on KOVides enamasti suuremad vaid haridusasutuste majandamisega seotud kulud.
- **Suurem osa KOVidest tugineb teehoiu rahastamisel riigilt saadud toetusele!** Aastatel 2005 kuni 2009 on **ca 60-70%** KOVidel katnud riigilt saadud toetus enam kui **50%** teehoiukuludest.
- **Kohalike teede seisundit peavad omavalitsusjuhid valdavalt halvaks!** Auditi käigus läbiviidud omavalitsusjuhtide (kokku 207 KOVi) küsitluses tõi **2/3** vastanutest välja, et enam kui **50%** selle valla või linna teedest on halvas seisundis.

Mida me auditeerisime? (1)

Auditis oli vaatluse all:

- A. Valitud KOVide tegevus teehoiu korraldamisel, s.h teeseadusest ja selle alusel antud õigusaktidest tulenevate nõuete täitmisel.
- B. Riigi (MKM ja Maanteeamet) tegevus teeseadusest, ameti põhimäärusest ja riigi transpordi arengukavast tulenevate kohalike teede hoiuga seotud ülesannete täitmisel.

Audititoimingutega koguti teavet perioodi **2008 kuni 2009** kohta.

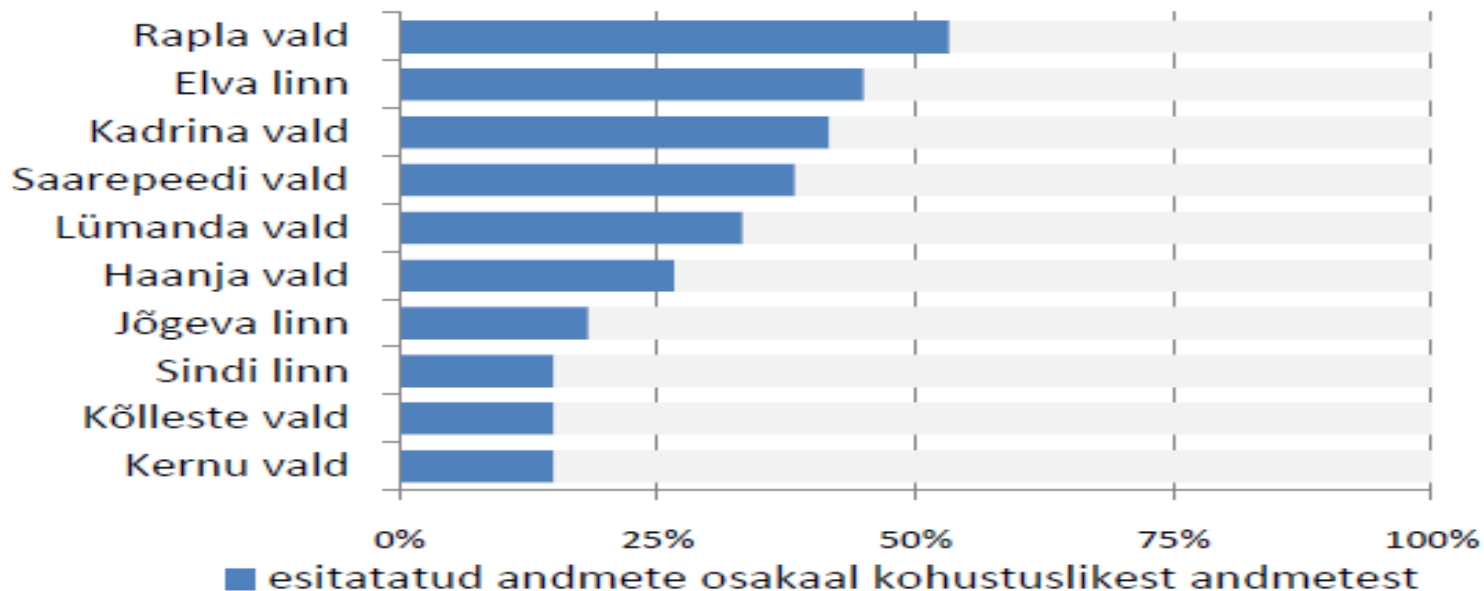
Auditeeritavad KOVid olid:

auditeeritud KOV	maakond	2008 - 2009 keskmine		
		teede pikkus (km)	teehoiukulud (tuh km)	riigi toetuse ja kulude suhe
Elva L	Tartumaa	67	4646	58%
Haanja	Võrumaa	116	1227	97%
Jõgeva L	Jõgevamaa	35	11214	9%
Kadrina	Lääne-Virumaa	144	7592	32%
Kernu	Harjumaa	271	2235	112%
Kõlleste	Põlvamaa	112	1158	98%
Lümanda	Saaremaa	131	1044	92%
Rapla	Raplamaa	196	9103	41%
Saarepeedi	Viljandimaa	75	914	89%
Sindi L	Pärnumaa	35	3136	62%

Mida me järeldame? (1)

Esiteks: Arvestus kohalike teede üle on puudulik.

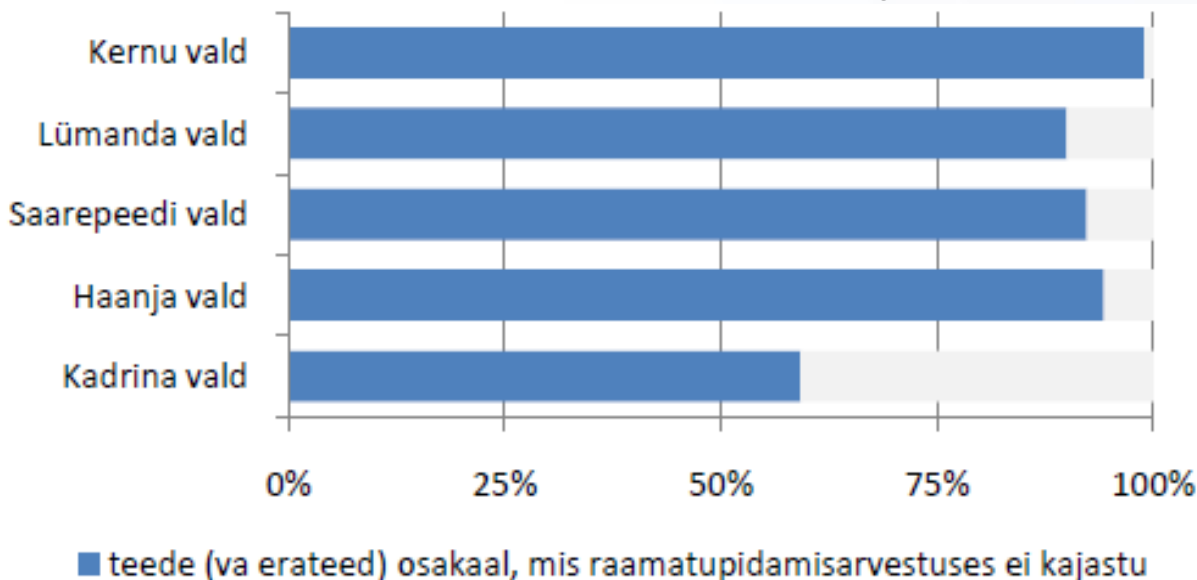
A. Riiklikusse teeregistrisse on kandmata suur osa kohalike teedega seotud andmetest. Registri ca 60 kohustuslikust andmeväljast oli auditeeritutel täitmata keskmiselt 70%.

Andmete esitamisega registrile on probleeme KOVidel laiemalt. Maanteeamet teeregistri vastutava töötlejana ega MKM ameti tegevuse koordineerijana on probleemist teadlikud, kuid olukorra parandamiseks ei ole midagi ette võetud.

Mida me järeldame? (2)

B. Teede kui varade väärtusest puudus auditeeritud KOVides sageli ülevaade. KOVi moodustamisel 1990.a alguses saadud teede väärtus oli ümberhindamata ning varade arvestus ei kajastanud kõiki teid. Suurimad probleemid olid Kernu vallal (registris 395 teed, raamatupidamises 6).

SOOVITUSED. 1) MKMile vaadata üle nõuded andmetele, mis kohalike teede kohta tuleb registrisse kanda. Samuti vaadata üle Maanteeameti käsutuses olevad õiguslikud meetmed, mida andmete esitamise tagamiseks saab rakendada (lisada nt ettekirjutuse ja sunniraha võimalus). 2) Viiele KOVile soovitus korrigeerida 2010. a majandusaasta aruande koostamise käigus varade arvestust kajastamata teede osas. 3) Kernu vallale soovitus viia teeregistri andmed kooskõlla volikogu määrustega kohalike teede määramisest.

Mida me järeltame? (3)

Teiseks: Erateed on võetud avalikku kasutusse üldiselt õiguspäraselt.

Erateede osakaal kohalikest teedest oli auditeeritud KOVides 3% kuni 91%.

Auditeeritud 10 KOVist ei olnud sõlmitud nõuetekohaseid lepinguid eratee omanikega enne tee avalikku kasutusse määramist ja riiklikusse teeregistrisse kandmist ühes KOVis, s.o Kõlleste vallas. Lepinguta erateede osakaal oli seal kohalikest teedest **ca 62%**. Kõlleste vald on 2008 - 2009 saanud teiste KOVide arvel riigilt rohkem toetust **ca 1,4 mln kr**.

SOOVITUS. Kuna sarnaseid probleeme on teada ka varasemast ajast, siis tehakse MKMile soovitus töötada välja õiguslikud alused toetussumma ümberjaotamiseks, kui ilmneb, et toetussumma jaotamise aluseks olnud andmed osutuvad ebaõigeks.

Kolmandaks: Avalikult kasutatava tee seisundinõudeid auditeeritud KOVides üldiselt ei järgita.

Mitte üheski auditeeritud KOVis ei olnud järgitud kohustust määrata teele nõutav seisunditase (sõltub liiklussagedusest, tänava liigist), millest tulenevad täpsemad nõuded tee tehnilisele seisundile, tee hooldamiseks jne. Detailsete nõuete järgimist ei peeta vajalikuks ning oluline on, et teel saaks liigelda. Maanteeameti esindajate ütlustel on kirjeldatud probleem omane paljudele Eesti KOVidele. Seetõttu **ei ole võimalik kindlaks teha, milline osa kohalikest teedest vastab seisundinõuetele ja milline mitte.**

SOOVITUS. MKMil vaadata koostöös omavalitsusliitudega üle kehtivad nõuded ning selgitada nende muutmisvajadust.

Mida me järeldame? (4)

Neljandaks: Teede seisundi kontrolli ei panda reeglina kirja ning seos kontrolli ja teehoiu kavandamise vahel on enamasti ebamäärane.

Teede seisundi kontroll oli kirjalikult fikseeritud **kümnest** auditeeritud KOVist **neljas**. Ülejäänutes ei olnud võimalik veenduda, kas ja kuidas on kontrolle läbi viidud.

Seos teede seisundi kontrollimisel tuvastatud asjaolude, hinnangulise teetöödevajaduse ning maksumuse vahel oli loodud kõikide kohalike teede osas vaid **paaril** auditeeritud KOVil.

Põhjus võib seisneda ka inimeste vähesuses ja erialaoskuste puuduses. Seisundinõuded on detailsed ning nende rakendamine eeldab erialateadmisi ning tööaja anustamist. Auditeeritutel oli teehoiu korraldamisega seotud küsimused enamasti mõne sellise ametniku vastutusallas, kelle koorineerida on samal ajal mitu valdkonda – näiteks ehitusnõunik, maanõunik, arendusnõunik vms. Olles üks paljudest ametniku töövaldkondadest, ei pruugi teehoiu küsimused saada piisavalt tähelepanu.

SOOVITUSED. 1) KOVidele, kus kontrolle ei olnud kirja pandud, tehakse soovitus töökorralduses vastavate reeglite juurutamiseks. 2) KOVidele, kus ei olnud võimalik tuvastada seost teede seisundi kontrollimisel tuvastatu ja kavandamise vajel, tehakse soovitus see planeerimises kasutuse võtta.

Mida me järeldame? (5)

Viiendaks: Maanteeamet teeb järelevalvet kohalikel teedel harva.

Auditeeritud perioodil oli Maanteeamet käinud kohalike teede seisundit kontrollimas üheksas Eesti omavalitsuses. Enamaks ei ole Maanteeametil ressursi ning takistuseks on ka seisunditasemete määramata jätmine KOVide poolt, mistõttu puuduvad seisundi hindamiseks kriteeriumid. Maanteeametil puudub ka õiguslik alus kohustada KOVisid seisunditasemed määrama.

SOOVITUS. Täpsustada teeseaduses Maanteeameti järelevalvepädevust, andes ametile õiguse teha ettekirjutusi ka teeseaduse ja selle alusel antud aktide järgimiseks kohalikul teel.

Kuuendaks: Kohalike teede investeeringute vajadus on välja selgitamata.

Riigi transpordi arengukavas 2006 kuni 2013(Riigikogu otsus 24.01.2007) on üheks väljundnäitajaks kohalike teede investeeringute vajaduse kindlaks tegemine tähtajaga 31.12.2007. Tänapäevani ei ole teostatud sellekohaseid uuringuid ning eesmärk on MKMi poolt täitamata.

Raha, mida omavalitsusliidud riigilt riigieelarve läbirääkimistel kohalike teede hoiuks nõuavad ei põhine objektiivsele vajadusele.

SOOVITUS. MKMil koostöös omavalitsusliitudega leppida kokku kohalike teede investeeringute vajaduse hindamise meetodikas ning hakata sellest lähtuvalt kohalike teede investeeringute vajadust hindama.